

GRÉCKOKATOLÍCKA LITURGIKA OBRADOSLOVIE

pre ľudové a meštianske školy

SOSTAVIL

O. IRINEJ KONTRATOVIČ

GRÉCKOKATOLÍCKY FARÁR

S 22 OBRÁZKAMI V TEXTE

DRUHÉ VYDANIE

Po Kč 4.—

Praha-Prešov • 1937

NÁKLADOM ČESKOSLOVENSKEJ GRAFICKEJ UNIE ŪČ. SPOL.

Číslo 2888/1934.

„Na vypečatanie dozvoľenije s archijerejskym blahoslovenijem podajetsia.“

Užhorod 29.VI. 1934.

† *ALEXANDER v. r.*
episkop mukačevskyj.

LITURGIKA. (Obradoslovie.)

Človek pozostáva z duše a tela, preto má uctievať Boha dušou a telom. Čo číti človek v srdci a v duši, to má preukázať i telom, zovnútorými znakmi.

Zovnútorá bohoslužba, ktorá pozostáva z modlitieb, piesní, posvätení, nazýva sa jedným slovom **obradom**. Do IV. storočia tak vo východnej, ako v západnej časti našej sv. cirkvi bol len jeden obrad. Od IV. storočia na východe sa rozvíjal **východný, grécky obrad** a na západe **západný, latinský**.

My grékokatolíci sme grékoslovanského obradu, užívame pri bohoslužbách starobulharský cirkevný jazyk, v ktorom slovanskí apoštolovia Cyril a Metod napísali naše cirkevné knihy.

Náuka o cirkevných obradoch menuje sa **liturgiikou** alebo obradoslovím.

V našej liturgike sa pojednáva:

1. o svätých miestach,
 2. o každodenných bohoslužbách,
 3. o službách božích (liturgii, omši),
 4. o sviatostiach (tajnách),
 5. o posviacaniach a žehnaniach,
 6. o sviatkoch (prázdnikoch).
-

I. O SVÄTÝCH MIESTACH.

1. Chrám boží.

Posvätené miesto, kde sa odávajú bohoslužby, nazývame: chrámom božím.

Prví kresťania po nanebevstúpení Spasiteľovom sa schádzali v súkromných domoch na modlitbu, a keď ich nepriatelia prenasledovali, vykopali podzemné jaskyne (peštery). **katakomy** a tam

Chrám sv. Petra v Ríme.

sa schádzali na bohoslužby. Také katakomby sú na západe v Ríme a na východe v Kyjeve, v „Kyjevopečerskej lavre“ (kláštore). Keď roku 313 cisár Konstantín dal kresťanom slobodu, kresťania, ako i sám Konstantín, stavali chrámy.

Chrám sa rozdeľuje na tri čiastky: 1. predsieň (prítvor), 2. loď, 3. svätyňa.

1. Predsieň je predná časť chrámu. Dávno tu stávali tí pohania a židia, ktorí chceli prijať krst.

2. V lodi stoja veriaci. Vprostred lodi je **tetrapod**, na ňom svätý obraz. Na oboch stranách lodi sú **klírosy** (chóry), kde spievajú speváci. V lodi sú ešte **zástavy** a vprostred chrámu visí **mnohosvietnik**. Časť lodi je zvýšená a nazýva sa **ambonom**. S ambona číta sa evanjelium, a kde niet kazateľnice, odtiaľ sa i káže. Nad ambo-

nom visí **večná lampa**, ktorá upomína nás na prítomnosť Isusa Christa v najsvätejšej sviatosti Eucharistii.

Katedrálny chrám v Užhorode.

3. Svätyňa je časť chrámu, kde stojí **hlavný oltár** (prestol). Za oltárom je „**hornoje sidališče**“ (biskupský trón) a „**žertovník**“ (obetný stôl), kde sa koná prvá časť služieb božích — **proskomídia**.

Pri niektorých chrámoch je pristavená **sakristia** pre uchovanie rúch a nádob chrámových.

2. Oltár (prestol).

Na oltári odbavuje sa najsvätejšia obeď, keď kňaz premeňuje chlieb a víno na telo a krv Isusa Christa.

Oltár má byť štvoruholný a zhotovený z kameňa. Prikrytý je tromi pokrývadlami **katasarkou**, **inditiou** a **ilítonom**. Medzi katasarkou a inditiou položená je malá plátená šatôčka: **antiminz**, v ktorej sú zašité **mošči** (pozostatky) niektorého svätého. Antiminz vyobra-

zuje polozenie Isusa Christa do hrobu. Kde niet antiminza, tam nemôže sa slúžiť svätá liturgia.

Na oltári sú ešte **evanjelium, kríž, sviečky** a drevená skriňa: **kivot**, v ktorej je **darochraniteľnica** s telom Isusa Christa pre nemocných.

3. Ikonostaz.

Medzi loďou a svätynou je veľká drevená stena s **ikonami** (obrazami) a menuje sa **ikonostazom**. Na ikonostaze sú troje dvere. Dvoje postranné menujú sa **diakónskymi** dverami a prostredné **carskými**, lebo cez ne chodí car (kráľ) slávy Isus Christos ukrytý vo sviatosti Eucharistii. Na carských dverách je vymalovaný obraz **evanjelistov** a „**blahovešćenia**“ (zvestovania) a na diakónskych obrazy anjelov.

Na ikonostaze dolu sú 4 hlavné obrazy: Isus Christos, ako učiteľ sveta, prečistá Deva Maria s malým Isusom na rukách, svätý otec Nikolaj (Mikuláš) ako ochranca našej cirkvi a obraz chrámového patróna (ochrancu).

Pred hlavnými obrazami stoja veľké svietniky. Nad carskými dverami je obraz **poslednej (tajnej) večere** a 12 obrazov sviatkov (prázdnikov) Pána a Bohorodičky. Nad nimi sú obrazy 12 apoštolov i prorokov a v prostriedku obraz Isusa Christa ako najvyššieho arcikňaza a sudcu. Nad ikonostazom vznáša sa svätý kríž a pod ním stojí prečistá Deva Maria a milovaný učník svätý Ján.

Obrazy ikonostaza znázorňujú nám celú históriu nášho vykúpenia.

4. Nádoby cirkevné.

Pri bohoslužbách upotrebujú sa tieto nádoby:

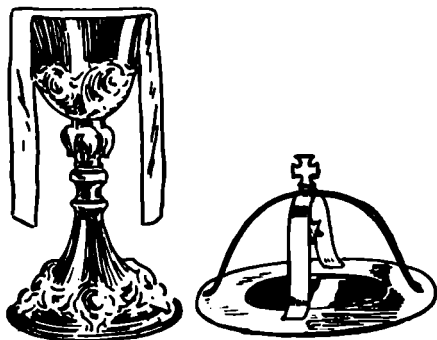
1. **Kalich** (čaša) na víno. Má byť zo zlata alebo z pozláteného striebra.

2. **Diskos** je zlatý alebo pozlátený tanierik pre sv. chlieb. Na diskos **kladie sa hviezda**. Kalich a diskos prikrývajú sa tromi šatkami, dvoma menšími a jednou väčšou, **aerionom**.

3. **Darochraniteľnica** je kalich s pokrývkou, v ktorej chráni sa božie telo pre vrúene prosby veriacich a pre nemocných.

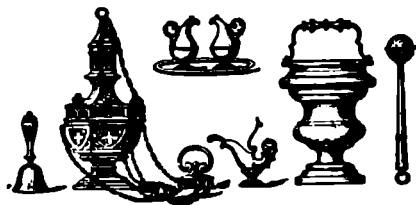
4. **Daronosica** je kovová nádoba, v ktorej nesie kňaz (sviašteník) **priobastie** (sv. prijímanie) nemocným.

5. Lyžička na podávanie večere Pána veriacim.
6. Kopia, nožík na rozrezanie prosfory.

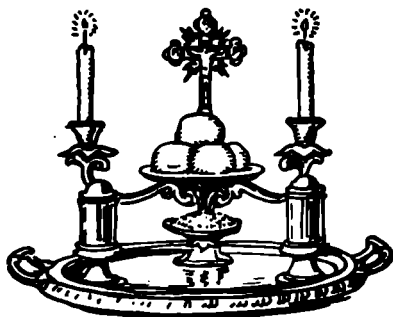
Kalich, diaskos a hviezda.

7. Kropáč a svätefnica.
8. Zvonček.
9. Nádoby ku krstu, jedna na olej, druhá na križmo (myro).

Zvonček, kadidlo, loдка, kropáč a svätefnica.

10. Vsenočník upotrebuje sa pri litii (vsenočnoje).
11. Kadidlo a loďka na tymián.

„Všennôník“.

5. Bohoslužebné rúcha.

Bohoslužebné rúcha sú **biskupské** (episkopské), **kňazské** (sviatčenicke) a **diakonské**.

1. Biskupské rúcho sa skladá z **mantie** (širokého dlhého pláňa), **nabedrenika**, **sakkosa**, **omofora** (odznaku biskupskej hodnosti), **mitry** (korony) na zakrytie hlavy, **rukavičiek**, **krížom** ozdobených **andálov**, **pruteňa**, **nápraného križa** a **žezla**.

2. Čiastky kňazského rúcha sú **nárameník** (náplečník), **malá platená šatka**, **bere sa na ramená**, **stiehar**, **dlhá až po členky** **siahajúca košela**, **pás** (pojas), **náručníky**, **epitrachilion**, ktorý označuje **hodnosť kňazskú** (bez epitrachilionu **žadnu bohoslužbu nemožno konať**), **felon** (pláňt).

3. **Diakoni** majú miesto **felona** **dalmatiku** a miesto **epitrachilionu** **orarium**.

Bohoslužebné rúcha sú **biele**, **červené**, **zelené** a **čierne**. **Biele rúcha** upotrebujú sa vo sviatky **Hospodina** a **Bohorodice**, **červené** v dni **pôstne**, **zelené** na „**Sošestvie svätého Ducha**“ (**Sošalenie Ducha svätého**) a **čierne** pri službách **božích** za **mŕtvych** (**usopšieh**), pri **po-hreboch** a vo **Veľký piatok**.

6. Svätý kríž a sväté obrazy.

Za pohanských časov kríž bol znakom veľkej potupy a trestu. Odkedy Isus Christos na kríži zomrel, kríž stal sa znakom vykúpenia ľudského pokolenia. Krížom ozdobujeme ikonostaz, oltár, rúcha cirkevné; kríže stavíme na hroboch, na cestách; kríž skveje sa na vežiach. Na oltári, kde niet kríža, nie je dovolené konať svätú službu.

Isus Christos.

Kríž môže byť rozličnej podoby. Najznámejší je grécky kríž, ktorý má štyri rovnaké ramená: +; potom stojací rímsky kríž: †; ležiaci kríž sv. Andreja apoštola: ×; a z rímskeho i z Andrejovho kríža složený trojramenný slovanaký kríž: †; alebo: †, Schizmatici túto podobu kríža pokladajú za svoj kríž, čo nezodpovedá pravde, lebo taký kríž užíval sa v Christovej cirkvi ešte pred cirkevným rozkolom.

Sväté obrazy sú na ozdobu chrámu božieho a tiež na poučenie veriacich.

Spasiteľ Isus Christos najviac sa vyobrazuje ako sudca, v ľavej ruke drží otvorenú knihu, kde je napísané:

„Prijďte, blahoslovenii Otea mojeho.“ Pravou rukou žehná ľud a okolo hlavy má napísané tri grécke písmená: $\Omega \Pi \text{ I}$ = jestvujúci, alebo IC. XC = Isus Christos.

Odznaky Spasiteľove sú ešte:

1. nápis Pilátov na kríži: I. H. I. I. „Isus Nazorianin car židejský.“ (Isus Nazaretský kráľ židovský.)

Bohorodička.

2. $\text{A} - \Omega$ = alfa – omega, prvé a posledné písmeno gréckej abecedy upomína nás na slová Isusa: „Ja som počiatok a koniec“.

3. **baránok** (ahnee), lebo ho Ján Krstiteľ nazval baránkom božím.

Prečistá Deva Maria vyobrazuje sa ako **Bohorodička**, na rukách držiace malého Isusa, s nápisom: M. P. G. – Mater božia.

Svätí vyobrazujú sa s odznakom, ktorým postúpili mučenícku smrť alebo ktorý je v súvisi s ich životom; na pr. Peter s kľúčami, Pavel s mečom, Andrej s krížom, Barbara s kalichom atď.

7. Knihy cirkevné.

Všetky modlitby a piesne verejných bohoslužieb spísané sú v cirkevných knihách. Najväznejšia cirkevná kniha je **evanjelium**, ktoré obsahuje v sebe Christovu náuku tak, ako ju spísali evanjelisti: **Matej** (Matfej), **Marek** (Mark), **Lukáš** (Luka) a **Ján** (Joan).

V knihe **apoštola** sú spísané **skutky** (dejania) apoštolské, 14 poslaní (listov) sv. Pavla a poslania apoštolov Jakuba (Jakova), Petra a Jána.

V **služebníku** (liturgikone, omšovej knihe) sú uvedené liturgia „sv. Joana Zlatoústeho, Vasílija Velikého a liturgia preždecosviätčených Darov“.

V **časoslove** sú modlitby a obrady pri **utrení, večerní, povečeri, polunočnici, 4 časoch** (hodinách), a **obednici**.

V **minci** nachodia sa bohoslužby na sviatky Pána, Bohorodice a svätých.

Antologion = **trifologion** je krátka minca.

Vo Veľkom pôste upotrebuje sa „**triodion postnyj**“ a od nedele Kvetnej do nedele Všetichsvätých „**triodion cvetnyj**“.

Irmologion obsahuje rozličné cirkevné piesne s notami.

Naše cirkevné knihy boli napísané v gréckom jazyku a v IX. storočí slovanskí apoštolovia Cyril a Metod a ich učenci preložili ich do staroslovanského jazyka.

II. O BOHOSLUŽBÁCH.

1. Modlitby cirkevné a piesne.

Pri bohoslužbách upotrebujú sa krátke prosby, takzvané **ektenie**.

Sú rozličné ektenie: **ektenia mirnaja** alebo **veľká**. („Mironu Hospodu pomolimsia“); **ektenia malá** („Paky i paky mirom Hospodu pomolimsia“); **ektenia suhubaja** („Pomiluj nas, Bože“); **ektenia prositeľnaja**, na ktorú odpovedáme: „Podaj, Hospodi“; **ektenia litijnaja** „Spasi, Bože, ľudí tvoja“; **ektenia na polunoči** a **ektenia usoplich**. Každá ektenia sa končí **vozhlasom** (zvolaním).

Piesne cirkevné sú: **tropár** a **kondák** (podávajú nám život svätého alebo význam sviatku); **prokimen** (krátka verš zo žalmov, ktorý sa spieva pred čítaním „apoštola“); **antifona** (tiež výňatok zo žalmov a spieva sa po „ektenii mirnej“); **kánon** (pozostáva z 9. irmosov, a spieva sa na utrení). Sú ešte aj iné cirkevné piesne: **ikos**, **svieten**, **polydeji**, **veličanie** a **pričasten**.

2. Každodenné bohoslužby.

Každodenné bohoslužby sú: **večerňa** (večiereň), **povečerie** (nešpory), **polunočnica** (polnočná), **utreňa** (utiereň), **I. III. VI. IX. čas** (hodinky), **obednica**. Jadrom tých bohoslužieb je služba božia, **liturgia**.

Teraz v nedeľu a vo sviatky verejne odstavujeme len večerňu, utreňu a liturgiu, kým druhé bohoslužby odstavujú sa len vo Veľkom pôste v kláštoroch (monastieroch) a v biskupských chrámoch.

Cirkevný deň začína sa **večerňou**. Každá bohoslužba má obvyklý počiatok: „Blahosloven Boh náš... Carju nebesnyj... Trisviateje... Otčenáš...“ a má **otpusť** (prepustenie), v ktorom spomína sa **prečistá Deva a všetci svätí**.

3. Večerňa.

Večerňa podľa predpisu cirkvi slúži sa večer. V nej dakujeme Bohu za dary a prosíme o pomoc na prichodiacu noc.

Večerňa je: **veľká, každodenná a malá**. Pri veľkej večerni na „Hospodi vozvach“ spieva sa 8—10 stichír (dakovných chvalospievov), je obchádzka, **vehod** s kadidlom, spieva sa „Svete tichý“ a nickedy sa číta i „čtenie“. Potom je ektenia „**suhubaja a prosiť-naja**“, stichiry na stichovných, „**nynie otpuščajeli**“, tropár a prepustenie (otpusť).

Veľká večerňa koná sa pred nedeľou a pred sviatkami.

Každodenná večerňa nemá obchádzky (vehodu) a spieva sa len 6 stichír. Koná sa v nedeľu a vo sviatky večer. Malá večerňa bez obchádzky má len 4 stichiry.

Počiatok večernej označuje stvorenie sveta a „v hriechu sediaceho“ starozákonného človeka. Obchádzka (vehod) pripomína nám, že Spasiteľ podstúpil smrť a otvoril nám **kráľovstvo nebeské**. V piesni „Svete tichý“ vebíme na svet prichádzajúceho Spasiteľa.

Pred veľkými sviatkami večerňa koná sa s „**litiou**“ a „**utreňou**“. Tieto tri bohoslužby spolu nazývajú sa: „**vienočnoje**“, na pamiatku toho, že starodávni kresťania pred veľkými sviatkami celú noc prebdieli v modlitbách. Pri „**litii**“ spievajú sa „**stichiry litijné**“ a kňaz žehná na tetrapode vyložených 5 chlebov, pšenicu, víno a olej. Litia odstavuje sa vo sviatky Hospodina a Bohorodice,

okrem toho vo sviatok sv. Petra a Pavla, sv. otca Mikuláša (Nikolaja) a patróna chrámu.

V litijné sviatky po sv. liturgii je **myrovanie** a rozdáva sa **antidor** (posvätený chlieb) na pamiatku toho, že prví kresťania vo veľké sviatky poriadali **hostinu lásky** (agapé).

4. Utreňa.

Raňajšia bohoslužba nazýva sa **utreňa**. V utreni ďakujeme Bohu za prežitú noc a prosíme o pomoc na nastávajúci deň. Utreňa je **nedeľná, sviatočná a každodenná**.

Nedeľnú utreňa má tri časti.

V prvej časti spieva sa „*Anhelskýj sobor*“ a v druhej „*Evanhelie voskresnoje*“, modlitby „*Voskresenie Christovo*“ a „*Spasi, Bože, ľudí tvoja*“. V tretej časti je kánon s irmosmi. Pred 9. irmosom kňaz hlása: „*Bohorodicu i mater sveta v piesňach rozveličim*“, na čo národ spieva: „*Veličit duša moja Hospoda*...“

Potom spievajú sa *stichiry na Chvalite, slavoslovie velikoje*, dve *ektenie*, po ktorých kňaz prepúšťa veriacich s požehnaním.

Vo sviatočnej utreni je *polyelaj, veličanie* a miesto „*Anhelského soboru*“ spieva sa „*Ot junosti mojeja*“.

Na každodennej utreni niet evanjelia a slavoslovie len sa číta.

5. Časy (hodinky) a iné bohoslužby.

Časy (hodinky) sú krátke bohoslužby, ktoré nám predstavujú „*strasti*“ (utrpenie) a smrť Isusa Christa.

I. čas (hodina) predstavuje nám počiatok utrpenia Christovho, keď Isusa chytili a priviedli pred Piláta.

III. čas predstavuje odsúdenie a mučenie Isusa.

VI. čas strašné muky na kríži a IX. čas jeho smrť a vstúpenie do predpekla.

Každý čas (hodina) má tri žalmy, tropáry a jednu modlitbu. Na carských časoch (hodinách) okrem toho je ešte prokimen, čtenie, apoštol a evanjelium. Časy carské odbavujú sa v *navečerie* (vigliu) „*Roždestva*“ (Narodenia) Christovho, na „*Bohojavlenie*“ (Zjavenie Pána) a na *Veľký piatok*. Nazývajú sa carskými preto, lebo kedysi prítomní boli na nich grécki carovia.

Po časoch, keď nie je liturgia, koná sa „*obednica*“.

„**Povečerie veľikoje**“ s piesňou „**Smami Boh**“ odhavuje sa vo Veľkom pôste okrem nedieľa sobôt každý deň, potom na **Roždestvo** (Narodenie Pána) a **Bohojavlenie** (Zjavenie Pána) ráno pred litiou.

Polunočnica verejne koná sa len raz v roku na Veľkú sobotu pred vzkriesením Christovým.

III. SVÄTÉ SLUŽBY BOŽIE.

1. Liturgia.

Od počiatku ľudského rodu prinášali ľudia obeť (žertvu) Bohu. Starozákonné krvavé a nekrvavé obeti len znázorňovali obeť Isusa Christa. Isus svoju krvavú obeť preukázal Bohu za nás hriešnych na kríži. Obefou je Jeho najsvätejšie telo a krv.

Aby táto obeť bola v cirkvi večná, Isus Christos pri poslednej večeri, keď vyriekol slová: „*Prijmite, jдите... Pijte ot neja vsi...*“, prikázal apoštolom, aby ju večne opakovali: „*Sijsje tvorite v moje rozpominanie.*“

Apoštolovia tak robili. Oni a ich nástupcovia biskupi a kňazi pri každých službách božích obnovujú obeť, ktorú Isus Christos na kríži otcu svojmu za nás hriešnych priniesol. Rozdiel je len v tom, že na kríži prelievala sa krv a pri službách božích niet krviprelitia.

Služba božia je jadrom celej cirkevnej bohoslužby.

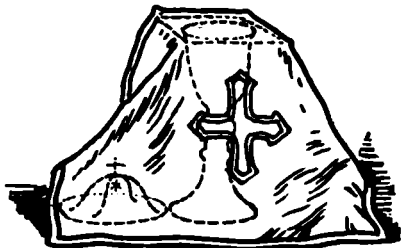
V našom gréckokatolíckom obrade sú trojaké služby, liturgie: 1. „**Služba sv. Joana Zlatoústeho**“ koná sa každý deň, 2. „**Služba sv. Vasilija Veľikého**“ koná sa 10 ráz v roku: v 5 nedieľ Veľkého pôstu, vo sviatok Vasilija, vo vigiliu (navěčerie) **Roždestva** a **Bohojavlenia**, vo Veľký štvrtok a Veľkú sobotu, 3. „**Služba preždeosviačencých Darov**“ koná sa vo Veľkom pôste v stredu a piatok a tiež v pondelok, utorok a stredu Veľkého týždňa.

Služby božie rozdeľujú sa na tri časti: 1. proskomídiu, 2. liturgiu ohlásených (katechumenov), 3. liturgiu veriacich.

2. Proskomídia.

Kňaz oblečie všetky kňazské rúcha, umyje ruky, pristúpi k obetnému stolu (žertvensku) a tam rozloží potrebné nádoby, kalich, diskos, hviezdu, lention (ručníček) a tri šatky. Vezme do rúk okrúhly chlieb

pšeničný (prosforu), na ktorom je vytlačený „baránok“ „ahneo“ IC. XC. HI. KA. Vyreže „baránka“, prebije ho kopijou a hovorí: „I jedin ot vojín kopieľ rebra jemu probode i abie izyde krov i voda“, a vlieva do kalicha vína a trochu vody. Potom položí baránka vprostred diskosa a s pravej strany položí trojuholnú čiastku na pamiatku a úctu Bohorodice Marie a na ľavú stranu 9 čiastok v úctu

Diskos, hviezda a kalich pokryté aerionom.

netelesných anjelov a všetkých svätých. Pod „baránka“ položí do radu častice za živých (pápeža, biskupa, veriacich atď.) a do druhého za mŕtvych, potom položí jednu časticu za seba ako za prostredníka u Boha za živých a mŕtvych.

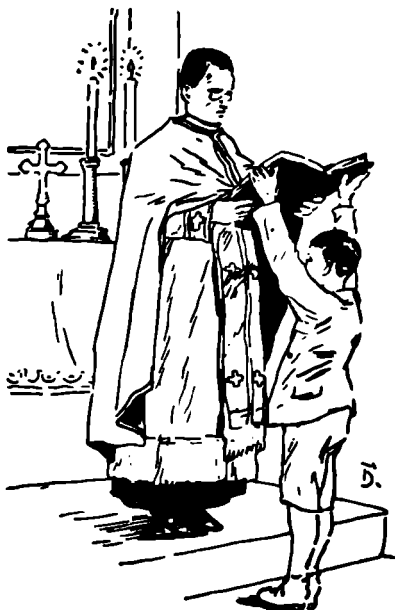
Na diskos položí hviezdu, zakryje kalich a diskos šatkami, okadí „sv. Dary“, požehná ich a zakončí proskomídiu prepustením (odpustom).

3. Liturgia ohlásených (katechumenov).

Menuje sa tak, lebo — dávno — prítomní mohli byť na nej i nekresťaní „ohlásení“.

Začína sa zvolaním: „*Blagosloveno carstvo*“ a nasleduje ektenia mirnaja „*Mirom Hospodu pomolimsia*“, v ktorej kňaz modlí sa za celý rod kresťanský, za cirkevných a svetských predstavených a prosí rôzne duševné a telesné dobrá. Potom nasledujú antifony a pieseň na chválu Isusa Christa: „*Jedinorodnyj Syn e i Slove božij*“. Kňaz v rukách s evanjeliom robí malú obchádzku a v carských dverách zdvihne evanjelium a ohlasuje: „*Premúdrosť, prosti*“. Potom ľud spieva: „*Prijdite, poklonimsia i pripadem k Christu*“ a spievajú sa „tropáry“,

„kondáky“ a tri razy „*Sviatjy Bože*“. Po odspievaní toho číta sa apoštol a evanjelium, aby sa veriaci oboznámili s učením Isusa Christa. Po evanjeliu nasleduje svätá kázeň, **ektenia sububaja**,

Čítanie evanjelia.

ektenia ohlásených a slovami: „*Jelici ohlašeni, izyjdiť*“ zakončí sa liturgia ohlásených a počína sa liturgia veriacich.

Liturgia ohlásených vyobrazuje život Isusa Christa od Jeho pokrstenia do Jeho mučenia.

„Автом“

4. Liturgia veriach.

Táto časť liturgie predkladá nám pamiatku poslednej večeri, pamiatku Christovho mučenia, smrti, pohrebu, vzkriesenia, nanebevstúpenia a slávneho sedenia na pravici otca.

Kňaz modlí sa, aby Boh uznal ho hodným prinášať obeť za všetkých ľudí. Za ten čas spieva sa pieseň cherubínska: „*Iže cherubimí.*“ Po nej kňaz urobí veľkú obchádzku a prinesie dary s obetného stola na oltár (prestol) a pritom spomína: „*sviatrjšaha vseľenakaha*

archijereja popu rimskaha, boholubicahho episkopa, sozdatelej i blahodetelej sviataho chrama i vseh pravoslávnych christianov.“

Veľká obchádzka označuje slávny príchod Isusa Christa do Jeruzalema. Po obchádzke nasleduje ektenia prositeľnaja a číta sa symbol viery: „*Věruju v jedinaha Boha.*“

Teraz nasleduje najväznejšia čiastka sv. liturgie, ktorá sa volá „*kánonom*“, to jest pravidlom, lebo v nej premení sa chlieb na telo a víno na krv Isusa Christa. Slova: „*Hore imejem srdcia*“ vyzývajú sa prítomní, aby obrátili svoje myšlienky k nebu a slovami „*Blahodarim Hospoda*“ kňaz

Prijímanie.

ďakuje Bohu, že prijíma z rúk ľudských obet, hoci slúžia Jemu všetci anjeli, ktorí neprestajne spievajú: „*Sviat, sviat, sviat Hospod Sarcot.*“ Potom kňaz bere do ruky diskos, požehná tri razy chlieb a volá slová Isusove: „*Prijmite, jadite, sije jest Telo moje.*“ Týmito slovami premení sa chlieb na telo Christovo. Potom kňaz prežehná

víno a nahlas volá: „*Pijte ot neja vsi, sija jest krv moja*“ a premení sa víno v krv Isusa. Ľud zasa spieva „*Amiň*“. Teraz kňaz vyzdvihuje v znaku kríža kalich a diskos a volá: „*Tvoja ot tvojich tebe prinosim...*“ a veriaci spievajú: „*Tebe pojem, Tebe blahoslovim, Tebe blahodarim, Hospodi*“. Teraz kňaz prosí Boha, aby milostive prijal obeť, spomína rímskeho otca, biskupa, mŕtvych a všetkých živých. Nasleduje „*ektenia prositeľnaja*“, po nej „*Očtenás*“, načo kňaz rozhlasuje: „*Vonmim, sviataja sviatym*“, to jest, že sväté dary sa dávajú len svätým. Ľud spieva: „*Jedin sviat, jedin Hospod Isus Christos*“, to jest, že my sme nie svätí a nie hodní, svätý je len sám Isus Christos. Potom kňaz „*rozdrobí sv. chlieb*“ a volá veriacich k sv. prijímaniu (príčasteniu) so slovami: „*So strachom božim i s vierojú pristupíte*“ a rozdáva v lyžičke najsv. telo a krv. Potom požehná s kalichom ľud a dakujeme Bohu, že nás hodným uznal účastníť sa sviatostí Christových. Ešte číta sa „*ambonná modlitba*“ a prepúšťajú sa veriaci, ktorí s požehnaním odchádzajú z chrámu.

IV. O SVIATOSTIACH (TAJNÁCH).

Sviatosti (tajny) sú od Isusa Christa ustanovené viditeľné znaky, ktorými Boh dáva milosť (blahodať) posväcujúcu a zodpovednú milosť pomáhajúcu.

Isus Christos ustanovil sedem sviatostí: 1. krštenie (krst), 2. myropomazanie (birmovanie), 3. Eucharistiú (sviatosť Oltáru), 4. pokánie, 5. sviaštenstvo (posvätenie kňazstva), 6. manželstvo, 7. oleopomazanie (posledné pomazanie).

1. Krst.

Krst je prvá a najpotrebnejšia sviatosť. Krstom očisťuje sa človek od dedičného hriechu a od všetkých pred krstom spáchaných hriechov, duševne znovu sa zrodí, dostane posväcujúcu milosť a stane sa údom cirkvi. Krst ustanovil Isus Christos vtedy, keď kázal apoštolom: „*Srdše ubo, naučite vsja jazyki krestateľe ich v imia Otca i Syna i sviatoho Ducha*“. „*Idte a učte všetky národy a krtite ich v mene Otca i Syna i Ducha svätého*“.

Krstiť môže v nebezpečí každý človek, ale obyčajne len kňaz.

K platnosti krstu je potrebné, aby sa krstenec polieval prírodnou vodou a pritom vypovedaly sa Christom ustanovené slová.

Obrad krstu počína sa v chrámovej predsieni (prítvore), kde kňaz dá dieťaťu meno, tri razy dýchne na neho, aby ho zlý duch opustil.

Krstenie.

Teraz krstní rodičia obrátia sa na západ, tri razy odriekajú sa satanáša (diabla) a v mene dieťaťa sľubujú slúžiť Christu a veriť v Neho. Potom kňaz uvedie ich do chrámu a krstní rodičia odpovedajú v mene nemluvniatka „Veruju v jedinaho Boha“ — „Verím v Boha“. Pred tetrapodom kňaz pomaže dieťa „olejom ohlásených“ a prevedie krst. Na hlavu dieťaťa leje v znaku kríža

vodu a hovorí: „*Kreščajtsia rab božij v imia Otca i Syna i sviataho Ducha. Amiň.*“

Potom dá kňaz pokrstenému bielu košičku (krizmu) a na znak osvietenia Ducha svätého horiacu sviecu.

V našom gréckokatolíckom obrade spolu s krstom udeľuje sa i sviatosť birmovania (myropomazania).

2. Birmovanie (myropomazanie).

Vo sviatosti birmovania Duch svätý pokrsteného posilňuje, aby svoju vieru verne vyznával a podľa nej žil.

Birmovanie ustanovil sám Isus Christos.

Obrad birmovania je slúčený so svätým krstom. Kňaz odrieka modlitbu birmovania, potom zamočí veľký prst v myro a pomaže čelo, oči, nos, ústa, uši, prsia, ruky, nohy birmovancove a hovorí: „*Pe-čať Da-ra Svia-ta-ho Du-cha. Amiň.*“

Myro je olej smiešaný s balzomom a posvätený samým biskupom vo Veľký štvrtok. Potom číta sa apoštol, evanjelium, modlitba

a prepustenie. V gréckokatolíckej cirkvi vysluhovateľom sviatosti birmovania je kňaz a v rímskokatolíckej len sám biskup.

3. Sviatosť Oltára (Eucharistia).

Najsvätejšia sviatosť Oltára (Eucharistia) je opravdivé telo a opravdivá krv Isusa pod spôsobom chleba i vína. Ustanovil ju Isus Christos, keď pri poslednej večeri kázal:

„*Prijmite, jдите, sije jest telo moje — Vezmite a jedzte, toto je telo moje.*“

„*Pijte ot neja vsi, sija jest krov moja — Pite z tohoto vřetci, lebo toto je krv moja.*“

Telo a krv Isusovu prijímame pri službách božích, v liturgii vo sv. prijímaní.

Kňaz obráti sa k ľudu so slovami: „*So strachom božím i s vierouju pristupite!*“ potom nahlas odrieka modlitbu „*Veruju Hospodi*“, a ide s oltára a dáva prijímať veriacim so slovami: „*čestnaho, presviataho i prečistaho tela i kroví Hospoda Boha i Spasa našeho Isusa Christa, pričakujetsia nedostojnyj rab božij v ostavlenie vseh hriechov svojich i v žizň večnuju. Amin*“.

Po prijímaní klakneme a odbavíme modlitby. Sväté prijímanie spojí nás s Christom, rozmnožuje v nás milosť posväcujúcu. Na sväté prijímanie máme sa hodne pripraviť. Svätou spoveďou dušu očistíme od smrteľných hriechov a od polnoci do svätého prijímania nič nejeme, nepijeme.

4. Pokánie. (Spoveď.)

Vo sviatosti pokánia rozhrozením kňazovým odpúšťajú sa všetky hriechy po krste spáchané.

Sviatosť pokánia ustanovil Isus Christos po svojom vzkriesení, keď vdýchnuť na apoštolov a kázal im: „*Prijmite Ducha svätého, ktorým odpustíte hriechy, odpúšťajú sa im, a ktorým zadržíte, zadržané sú*“. „*Prijmite Duch sviat. Imže odpustíte hriechi, odpustia sa im, imže držíte, držatsia.*“

Moc a právo odpúšťať alebo zadržať hriechy prešlo od apoštolov na ich nástupcov, na biskupov a kňazov.

Aby sme sviatosť pokánia hodne prijali, musíme pred spoveďou 1. spytovať svedomie (to jest v sebe vypočítať, čo, kde, ako, s kým, koľko ráz sme zhréšili), 2. vzbudiť v sebe ľútosť nad hriechami, 3. silne predsavziať, že viac nebudeme hrešiť, 4. a tak pristúpime ku spovedi.

Spoveď.

Kľakneme pred duchovným otcom, pomodlíme sa: „Ja hriešnyj spovedajusia“ a povieme všetky hriechy. Nesmieme nič zamlčať, zmenšovať alebo márnymi výhovorkami zastávať seba.

Potom duchovný otec posúdi nás, dá poučenie, uloží pokutu a tak oľutujeme všetky hriechy a modlíme sa: „*Za sija vsia i za druhujja hriechy moje žaluju*“.

Duchovný otec dá nám rozhrěšenie a hovorí: „*Idi v mirě a bolše ne sokriečaj*“.

Kto samovolne zatají v spovedi nejaký

smrteľný hriech, toho spoveď je neplatná a spácha ešte väčší hriech, **svätokrádež**.

Uloženú pokutu treba vykonať a spôsobenú škodu, nakoľko môžeme, nahradiť. Všetci veriaci povinní sú aspoň raz do roka úprimne sa vyspovedať.

5. Posvätenie kňazstva.

Posvätenie kňazstva je sviatosť, v ktorej od Boha povolání mužovia položením rúk a modlitbou biskupa dostanú právo konať služby božie, hlásať slovo božie, vysluhovať sviatosti a zvlášť odpúšťať hriechy.

Túto sviatosť ustanovil sám Isus Christos, keď si vybral 12 apoštolov, dal im moc duchovnú a poslal ich medzi ľud.

Kto chce byť kňazom (sviaščenikom), za dlhé roky sa pripravuje v seminári a volá sa **klerikom** alebo **bohoslovoom**. Klerik prijíma najprv **tonzuru**, to značí, že biskup v znamení kríža vystrihne mu vlasy na vrchu hlavy a oddá mu stichar, pás (pojas), knihu „apoštol“ a horiacu sviecu. Taký klerik menuje sa „čtec“, čitateľ.

O krátky čas čtec stane sa **poddiakonom** a dostane znak moci: **orarion**. Neskôr stane sa **diakonom**. Diakon má moc kresťiť, čítať evanjelium, kázať, dávať prijímať a vysluhovať okolo oltára.

Keď diakon má už **24 roky**, posväť sa na „jereja — sviaščenika“ (kňaza).

Posvätenie odhýva sa vo svätej liturgii po piesni: „Iže cheruvimi“. Diakon najprv složí **prísahu** vernosti katolíckej cirkvi a poslušnosti biskupovi, potom biskup modliac sa kladie na neho ruky a hovorí slová posvätenia: „*Božestvennaja blahodat postaxlajet blahokovejnaha diakona v jereja, pomolimsia ubo o nem, da sojdet na neho blahodat sviataho Ducha, recm tsi.*“ Potom oddá mu znaky moci: epitrachilion, felon, kalich s diskosom a liturgikon.

Posvätenie biskupa (episkopa) koná sa s veľkou slávnosťou. Obyčajne prítomní sú traja biskupi, ktorí tiež položením rúk a

Posvätenie kňazstva.

modlitbou udeľujú biskupskú moc kňazovi. Pomaže sa i ruka biskupa olejom na znak plnej milosti božej. Cirkevné osoby, ktoré majú právo viesť stádo Christovo, sú **farári**, ktorí spravujú faru (parochiu). Pomáhajú im **kapláni**. Viac fár tvorí **dekanský okres**, na čele s dekanom, ustanoveným od biskupa. Viac dekanských okresov tvorí **biskupstvo** (eparchiu, diecézu), ktoré spravuje biskup. Biskupovi pomáha sbor kanonikov, **kapitula**. Viac biskupstiev tvorí **arcibiskupstvo** (archiepiskopstvo) na čele s arcibiskupom (archiepiskopom) alebo **metropolitom**.

Nad všetkými biskupstvami stojí rímsky biskup, to jest **svätý Otec, pápež**. Jemu prináleží prvenstvo medzi všetkými biskupmi preto, lebo svätý Peter, prvý pápež, bol v Ríme biskupom a tam i zomrel. Pápež má aj najvyššiu a úplnú právomoc nad celou cirkvou. Pomáha mu 70 **kardínalov**.

Okrem svetských kňazov sú ešte i mnísi (monasi), ktorí sa zaväzujú, že cez celý život zachovávať budú dobrovoľnú chudobu, veštitú čistotu a dokonalú poslušnosť. Naši mnísi sú rádu **svätého Vasilija Veľkého** (otecovia vasiliani) s hlavným kláštrom (monastierom) v Mukačeve a rádu **sv. Izbaviteľa** (otecovia redemptoristi) s kláštrom v Michalovciach.

6. Manželstvo.

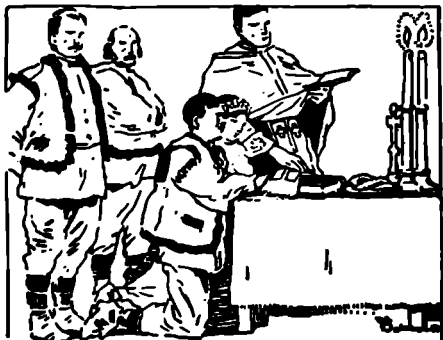
Vo sviatosti manželstva dve alobodné osoby, muž a žena, obdržia od Boha milosť, aby žili v láske až do smrti a dieťky svoje mohli po-božne vychovávať. Stav manželský ustanovil v raji sám Boh a je nerozlučiteľný až do smrti.

Pred manželstvom ženich a nevesta zasnúbia sa pred duchovným otcom a dajú písať **ohlásky**. Otec duchovný **ohlási** ich v chráme v tri za sebou idúce nedele alebo sviatky, aby veriaci na farskom úrade udali prekážky, o ktorých vedia.

Ženich a nevesta majú byť poučení v kresťanskej náuke. Majú dobre vedieť: „Otčenáš, Bohorodice Devo, Desatoro božích prikázání, Päť cirkevných prikázání, Symbol viery, Sedem sviatostí, Päť hlavných právd“ a pred sobášom majú sa vyspovedať a prijať.

Obrad sviatosti manželstva začína sa v predsieni, kde kňaz spytuje sa od ženicha a nevesty, či dobrovoľne chcú do stavu manželského stúpiť. Potom zavedie ich do chrámu, kde na tetrapode medzi

dve sviečky je postavený svätý kríž, evanjelium a vence. Tu kňaz prosí milosť božiu na ich manželstvo a požehná ich prstene. Potom ženich a nevesta klaknú, položia dva prsty na evanjelium a srozumiteľne prisahajú, že chcú spolu žiť až do smrti. Potom kňaz ovččí ich vencami a po čítaní apoštola a evanjelia požehná ich.

Bohál.

Cirkev katolícka zakazuje miešané manželstvá (v ktorých jedna stránka je grécko — alebo rímskokatolícka a druhá stránka nekatolícka), lebo v nich stránka katolícka len ťažko môže vykonávať svoje náboženstvo a katolícka výchova dieťať je v nich len zriedka možná.

7. Posledné pomazanie.

(Eleopomazanie).

Posledné pomazanie je sviatosť, ustanovená pre ťažko nemocných, aby od Boha dosiahli milosť na zdravie tela a spasenie duše svojej.

Keď kňaz vojde do izby, kde leží nemocný, hovorí: „*Mír domu semu i vsem živuším v nem*“. Postaví telo božie na stôl, vyspovedá nemocného, dá mu prijat a započína obrad posledného pomazania.

Svätí olej, číta apoštol a evanjelium a veľkým prstom pomaže olejom oči, uši, nos, ústa, prsia, ruky, nohy nemocného a modlí sa: „*Otče sviaty, vraču nebesnyj, izceli pomazaním sim raba tvojeho...*“

Potom udeľuje mu plnomocné odpustky a požehnáva ho.

Svätosť posledného pomazania môže prijať len fažko nemocný.

V.

1. Cirkevné posviacanie a žehnanie.

Podľa príkladu Isusa Christa i cirkev udeľuje veriacim rozličné žehnania a posväť osoby a veci pre službu božiu. Žehnania a posviacania udeľujú nám nie posväcujúcu, ale len pomáhajúcu milosť.

Svätenie vody,

Častejšie posviacania sú:

1. **Svätenie vody.** Je veľké a malé. Veľké koná sa vo sviatok Bohojavlenia (Zjavenia Pána) 6. – 19. januára a malé 1. – 14. augusta na „Makoveja“.

2. **Svätenie chrámu, cintorína, oltára, zvonov.** Môže konať s dovolením biskupovým aj kňaz.

3. **Svätenie cirkevných nádob a šiat.**

4. **Svätenie cirkevných osôb.**

Žehnania sú:

1. **Žehnanie veriacich** pri bohoslužbách znakom kríža.

2. **Žehnanie ženy** po porode dieťaťa a nevesty hneď po sobáši (vývodky, úvod).

3. **Žehnanie s olejom: myrovanie** na konci sv. služby litijných sviatkov.

4. **Žehnanie poľa** v deň sv. Marka.

5. **Žehnanie pasohy** na Veľkú noc.

6. **Žehnanie sviečok** vo sviatok Stretenia (Hromnice).

2. Pohreb.

Láska svätej matky cirkvi sprevádza človeka od kolsky až po hrob, požehná miesto večného odpočívania a modlí sa za mŕtvych veriacich.

Pohreb koná sa s týmito obradami: Kňaz v dome mŕtveho odslúži **panychidu**, pokropí telo mŕtveho svätenou vodou, a tak rakva vynesie sa na dvor. Tu spievajú sa „*tropary za usopšich*“: „*Hlubinoju mudrosti*“, žalmové verše: „*Blaženi neporočni*“ a tiež „*stichiry bulharské*“. Číta sa apoštol, evanjelium a na konci spieva sa pieseň: „*Prijdite, poslednoje celovanie*“. Potom nesú telo mŕtveho na cintorín. Pri sprievode spievajú žalm 50., „*Pomiluj ma, Bože*“: Na cintoríne číta kňaz modlitbu nadhrobnú, a keď pustia telo do hrobu, pokropí svätenou vodou, motykou zapečatí hrob slovami: „*Pečatajtsia hrob sej do vtoraho prižestvia Christova*“ a prosí mŕtvemu: „*Blaženyj pokoj i večnujú pamiat*“.

Pohreb malých detí — na znak ich nevinnosti — odbavuje sa v bielych rúchach.

Za duše mŕtvych cirkev stále sa modlí pri službách božích a v **Parastáze**.

Na pamiatku mŕtvych sú aj zvlášť naznačené dni, a to sú **zádušné soboty**. Takých sobôt je päť: 1. sobota pred nedeľou mäsoпустnou, 2. pred druhou, 3. pred treťou, 4. pred štvrtou nedeľou Veľkého pôstu a 5. pred „Sošestviem sviataho Duchu“ (Sosláním). V tie soboty odbavujú sa služby božie s panychidou, na ktorej čítajú sa **hramoty**, to jest mená mŕtvych každej rodiny.

Pálenie mŕtvol cirkev odsudzuje, lebo odporuje prírode, uráža úctu i náboženský cit a ničí stopy zločinov. Aj Isus Christos bol pochovaný. Kto naložil, aby jeho mŕtvola bola spálená, cirkevného pohrebu nedostane. Samovraha, keď vedome spáchal samovraždu a bez znakov ľútosti zomrel, tresce cirkev tým, že mu odopre cirkevný pohreb.

VI. O SVIATKOCH (PRÁZDNIKOCH).

1. Cirkevný rok.

Keďže človek pozostáva z tela a duše, má dvojnásobný život, telesný a duševný.

Žriedlom telesného života je slnko, ktoré svojím svetlom a teplotou udržuje všetok život na zemi. Okolo neho točí sa naša zemeguľa, preto aj rozdelenie času, takzvaný občiansky rok, riadi sa podľa slnka a počína sa prvým januárom.

V duševnom živote však strediskom je nám nadprirodzené slnko Isus Christos, ktorý milosťami svojimi posväčuje nám rozum, rozohrieva srdce a zachováva nám dušu pre život večný. Preto okolo neho sa pohybujú všetky nariadenie cirkvi a podľa neho sa spravuje cirkevný rok, ktorý počína sa prvým septembrom. V rámci cirkevného roku pripomína nám cirkev, čo Isus Christos pre naše spasenie učinil svojím narodením, svojou smrťou, vzkriesením a poslaním Ducha svätého. V rámci cirkevného roku umiestňujú sa všetky sviatky, a to: sviatky Pána (prázdniky Hospodské), Bohorodice a svätých, potom dni zdržovania sa mäsitého pokrmu a pôsty.

2. Sviatky nestále (prázdniky dvižimé). Nedela.

V starom zákone sobota bola dňom odpočinku, ale pretože Isus Christos v nedeľu vstal z mŕtvych a Duch svätý tiež v nedeľu išiel na apoštolov, apoštolovia prikázali svätiť nedeľu. Stredisko nášho cirkevného života je Veľká noc (Pascha) to jest: „*Svetloje vzkriesenie Isusa Christa iz mŕtvých*“. K Pasche (Veľkej noci) pripravujeme sa cez **Veľký týždeň**.

Veľký týždeň počína sa **Kvetnou nedeľou**, keď svätíme slávnostný príchod Spasiteľa do Jeruzalema. Toho dňa svätia sa bahniatka na pamiatku toho, že židovský ľud slávne vítal Isusa Christa.

Veľký štvrtok je deň na pamiatku poslednej večere, pri ktorej ustanovil Isus Christos najsvätejšiu sviatosť Oltárnu (Eucharistiú). Na sv. liturgii Vasilija Veľkého biskup posväťí myro (na myropomazanie), antimitz a umýva nohy 12 klerikom na pamiatku toho, že pokorný Spasiteľ pri poslednej večeri umyl nohy apoštolom. Večer konajú sa „*strasti*“ Isusa Christa (utrpenia I. Chr.) a číta sa 12 evanjelií o utrpeniach Christových.

Veľký piatok je pamätný deň smrti Isusa Christa.

Predpoludním spievajú sa **časý carské** (hodinky) a popoludní odbavuje sa smutná večerňa so sprievodom okolo chrámu, keď kňaz nesie **plaštanicu** (obraz Christa ležiaceho v hrobe na plátne) a položí ju do hrobu.

Vo Veľkú sobotu do čítania evanjelia sv. liturgia slúži sa v čiernych rúchach, potom v bielych, lebo evanjelium predpovedá už **vzkriesenie**.

Plaštanica.

„**Svetloje vzkresenie**“ Isusa Christa počína sa v nedeľu včas ráno. Kňaz oblečie sa do svetlých šiat, bere na plecía plaštanicu a nesie ju na oltár. Potom bere horiacu sviečku, kríž a s národom ide v sprievode okolo chrámu, spievajúc stichiru „*Vzkresenie tvoje, Christe Spase, anhelí poľul na nebesi...*“ Potom zástanú pred zavretými chrámovými dverami a kňaz počína spievať: „*Christos vzkresne iz mertvych...*“ Ozývajú sa radostne i zvony, ktoré od štvrtku večera mlčaly. Potom vstúpia do chrámu a začína sa utreňa so vzkrieseným kánonom svätého Jána Damaskina. Na konci utrene kňaz dáva bozkávať veriacim kríž, evanjelium a obraz vzkriesenia. Pri svätej službe číta sa evanjelium rôznymi jazykmi. Po svätej službe žehná sa „*pascha*“ a iné jedlá. Týždeň po Veľkej noci menuje sa „*Svetlým*“ a carské dvere zostávajú otvorené až do soboty na znak toho, že Isus Christos vzkriesením svojím otvoril nám dvere nebeské. Do

„Voznesenia“ (Nanebevstúpenia) pozdravujeme sa: „*Christus voskres*“ a odpovedáme: „*Vo istinnu voskres*“.

Na štyriaty deň po vzkriesení svätíme „Voznesenie Hospoda nášeho Isusa Christa na nebesa“ (Nanebevstúpenie). Toho dňa obyčajne deti po prvý raz prijímajú.

Na pädesiaty deň je veľký sviatok: „**Solestvie sv. Ducha**“ (Soslanie Ducha svätého). Po službách božích je večerňa s „koleno-priklonnými“ modlitbami.

Nalezenie sv. Kríža.

3. Sviatky stále (prázdniky nedvižimé).

Tieto sviatky svätia sa vždy v ten istý deň mesiaca a počínajú sa 1. septembrom, ktorý deň je počiatkom cirkevného roku.

1. 8. (21). septembra svätíme: „**Roždestvo presviatyja Devy Bohorodice**“ (Narodenie Devy Marie) na pamiatku toho, že starému Jakimovi (Jouchimovi) a Anne daroval Boh dcéru Mariu.

2. 14. (27). septembra je sviatok: „**Vozdviženie čestnaho i životvoriasčaha Kresta**“ (Povýšenie sv. Kríža). Podľa dejín kríž Christov našla sv. Helena, matka cara Konstantína, a keď nájdený kríž patriarcha jeruzalemský pozdvihol, národ pred krížom padal na kolena.

Na utrení kňaz vyloží kríž na tetrapod a veriaci klaňajú sa mu a spievajú: „**Krestu tvojemu poklaňajemsia, Vladyko**“. Na tento deň je predpísaný prísny pôst.

Malá časťka z Christovho kríža chráni sa v biskupskom chráme v Užhorode.

3. 1. (14.) októbra je sviatok: „**Pokrov presviatyja Devy Bohorodice**“ (Ochránkyne Bohorodice) na pamiatku toho, že Bohorodica divne zjavila sa v Carihrade a svojím omoforom zakryla a chránila veriacich od zlého.

4. V poslednú nedeľu mesiaca októbra je sviatok: „**Carja (Kráľa) Christa**“.

5. 8. (21.) novembra je: „**Sobor sv. archistratiga Michaila**“ (Chór archanjela Michala.)

6. 21. novembra (4. decembra) je sviatok: „**Vovedenie v chrám**“ (Obetovanie Marie) na pamiatku zavedenia triročnej Marie do chrámu jeruzalemského.

7. 6. (19.) decembra svätíme pamiatku: „**Ota našeho Nikolaja**“ (Mikuláša) ochráncu našej cirkvi gréckeho obradu.

8. 25. decembra (7. januára) je najmilší sviatok: „**Roždestvo**

Hospoda Boha i Spasa našeho Isusa Christa“ (Narodenie Pána). Deň pred Roždestvom menuje sa „Navečerie“ (Štedrý večer), kedy je prísny pôst. O polnoci koná sa „Povečerie velikoje“ s piesňou proroka Izaiáša: „S nami Boh“. Na Roždestvo obyčejne koledujeme.

9. Druhého dňa Roždestva (Narodenia Pána) 26. decembra, svätíme „**Sobor Presviatyja Devy Bohorodice**“ (Chór Bohorodice).

10. Tretieho dňa, 27. decembra (9. januára), svätíme pamiatku „**sv. archidiakona i pervomučenika Stefana**“ (Štefana). On prvý zomrel mučenkou smrťou za vieru Christovu.

11. 1. (14.) januára máme tri sviatky: „**Obrezanie Hospodne**“, keď Spasiteľ dostal meno **Isus**; potom pamiatku **sv. otca Vasilija Veľkého** a občiansky **Nový rok**.

12. 6. (19.) januára je: „**Sviatoje Bohojavlenie Hospodne**“

Pokrov.

(Zjavenie Pána), to jest krst Isusa Christa na Jordane. V ten deň je na riekach veľké posviacanie vody.

13. 30. januára (12. februára) svätíme sviatok: „**Triech Sviatiteľ**“ (Vasilija Veľkého, Grigorija Bohoslova, Jána Zlatoústeho.)

14. 2. (15.) februára je: „**Stretenie Hospodne**“ (Ilromnice), keď na 40. deň rodičia priniesli Isusa do chrámu a tam stretnul sa Isus so starcom Simeonom. Toho dňa žehnajú sa sviečky.

„Blahovešenie“.

15. 25. marca (7. apríla) je „**Blahovešenie**“ (Zvestovanie) na pamiatku toho, keď archanjel Havriil (Gabrieľ) zvestoval Marii, že sa stane Matkou božou.

16. 28. apríla (6. mája) je sviatok: „**sv. Velikomaččenika Georgia**“ (Juraja).

17. 24. júna (7. júla) svätíme: „**Roždestvo Joanna Krstiteľa**“ (Narodenie Jána Krstiteľa).

18. 29. júna (12. júla) je litijný sviatok: „**Sv. vrchovných apostol Petra a Pavla**“. Pred tým sviatkom je pôst, počínajúci od nedele „Všechsvätých“.

19. 5. (18.) júla je cirkevný a štátny sviatok: „**Sviatych ravnoapostolných otec našich, Kyrilla i Meftodija, učitelej slovanských**“ (Cyrila a Metoda), ktorí hlásali evanjelium v Rusku, na Slovensku, na Morave a v zadunajskej Panonii a preložili grécke cirkevné

knihy na staroslovanský jazyk. Cyril zomrel v Ríme a Metod na Veľchrade (na Morave), kde bol arcibiskupom.

20. 20. júla (2. augusta) je pamiatka „sv. proroka Ilija“ (Eliáša).

21. 6. (19.) augusta je sviatok: „Preobraženie Hospodne“ (Premenenie Pána), keď Spasiteľ premenil sa na hore táborskej.

Cyriľ a Metod.

22. 15. (28.) augusta svätíme: „Uspenie presviatyja Devy Bohorodice“, (Nanebevzatie Marie), na pamiatku toho, že Maria vznesená bola do neba. Pred sviatkom je 14dňový pôst.

23. 20. augusta (11. septembra) je sviatok: „Useknovenie“

(Sfatic Ján Krstiteľ) na pamiatku toho, že Herodes dal odseknúť hlavu Jána Krstiteľa. Na tento deň je predpísaný prísny pôst.

„Uspenie“.

4. Pôsty.

Na prikázanie našej cirkvi východného obradu všetci veriaci sú povinní postiť sa v **stredy**, lebo toho dňa chystali sa usmrtiť Isusa, a v **piatky**, lebo v piatok zomrel Isus na kríži.

Okrem týždenných pôstov sú ešte **pôsty**: 1. pred Roždestvom (Narodením) Christovým (toto dňa Filipa do Roždestva), 2. veľký sedem týždňový pôst pred Pasehou, 3. pôst svätých apoštolov Petra a Pavla, 4. pôst „uspenský“ (dva týždne pred Uspením Matky božej — Nanebevzatím), 5. okrem tých je ešte

pôst pred „Bohojavlením“, v deň „Usekновения“ a v deň „Vozdvižením“ kríža.

Postiť sa možno dvojako: 1. **pôstom**, 2. **zdržovaním**.

Postiť sa **pôstom** značí, že v pôstne dni máme sa **zdržovať** od mäsitých, masných a mliečnych pokrmov a len **raz cez deň** sa najesť dosýta.

Postiť sa **zdržovaním** znamená, že možno sa najesť dosýta i viac ráz, ale mäsa a masných pokrmov neslobodno jesť. Zdržovaním postíme sa v pôstne soboty a nedele. Výnimka je Veľká sobota, keď je prísny pôst. V jednotlivých prípadoch a z dôležitej príčiny môže príslušný biskup svojich veriacich, či už jednotlivcov alebo všetkých, od pôstu oslobodiť.

Cirkev prikazuje pôsty: 1. aby sme nasledovali príklad Isusa Christa, 2. aby sme činili pokánie za svoje hriechy, 3. aby sme ľahšie skrotili svoje zlé žiadosti.

Sú radostné dni, keď v stredu a piatok nie je pôst. Také dni sú:

1. od Roždestva (Narodenia) Christovho do navečeria Bohojavlenia (vigilie Zjavenia Pána), 2. od nedele „mýtnika a farizeja“ do nedele „bludnaho syna“, 3. Svetlý týždeň, 4. od Sošestvia sv. Duchu (Sošlania) do nedele „Všechsvätých“.

Zdržovaním postí sa majú všetci, ktorí už prekročili siedmy rok, prísne postiť sa však majú tí, ktorí doplnili 21. rok a ešte nedosiahli 60. roku.

OBSAH.

Strana:

Liturgika	8
I. O svätých miestach.	
1. Chrám boží	4
2. Oltár (prestol)	5
3. Ikonostaz	6
4. Nádoby cirkevné	6
5. Bohoslužebné rúcha	8
6. Svätý kríž a sväté obrazy	0
7. Knihy cirkevné	10
II. O bohoslužbách.	
1. Modlitby cirkevné a piesne	11
2. Každodenné bohoslužby	12
3. Večerná	12
4. Útreňa	18
5. Časy (hodinky) a iné bohoslužby	18
III. Sväté služby božie.	
1. Liturgia	14
2. Proskomdia	14
3. Liturgia ohlásených (katechumenov)	15
4. Liturgia veriacich	17
IV. O sviatostiach (tajnách).	
1. Krst	10
2. Birmovanie. (Myropomazanie.)	20
3. Sviatosť Oltárna. (Eucharistia.)	21
4. Pokánie. (Spoveď.)	21
5. Posvätenie kňazstva	22
6. Manželstvo	24
7. Posledné pomazanie. (Elepomazanie.)	25
V.	
1. Cirkevné posväcanie a žehnanie	26
2. Pohreb	27
VI. O sviatkoch (prázdnikoch).	
1. Cirkevný rok	28
2. Sviatky nestále (prázdniky dvižimé). Nedľa	28
3. Sviatky stále (prázdniky nedvižimé)	30
4. Pôsty	34